

MAHALLE BOSTANLARI

**MAHALLE
BOSTANLARI**

MAHALLE BOSTANLARI

Editörler

Dr. Güven Eken
Dalya Hazar
Yazgülü Yüksek
Zeynep Payzanoğlu

Katkıda Bulunanlar

Canberk Günay
Cem Yiğit Türkay
Deniz Evcimen
Elif Gökçen
Ferhan Uzun
Hakan Ömer Uslu
Merve Ören
Murat Bilgiç

Grafik Tasarım ve İllüstrasyon

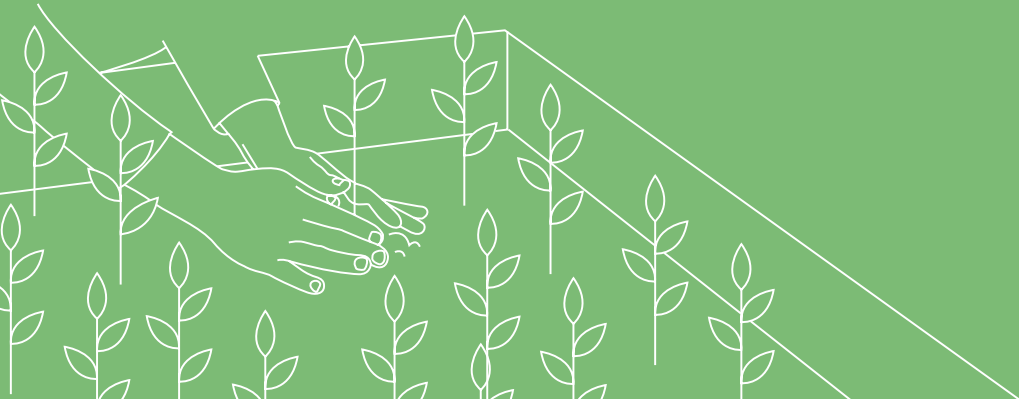
Deniz Gedik
Duru Dakoğlu
Özge Ak

Baskı

Tekno Ofset

Yönetim Yeri

İzmir Büyükşehir Belediyesi -
İzmir Planlama Ajansı / 2024
izmir.bel.tr
izmirplanlama.org

İÇİNDEKİLER

MAHALLE BOSTANLARI	9
YÖNTEM	12
BAŞVURU SÜRECİ	13
BİREYSEL GÖRÜŞMELER VE LİSTELERİN OLUŞMASI	13
GÖREV VE SORUMLULUKLAR	14
KULLANICI SORUMLULUKLARI	17
MAHALLE BOSTANLARINDA GERÇEKLEŞEN ETKİNLİKLER	19
DEĞERLENDİRME	21

Kadifekale Mahalle Bostanı

MAHALLE BOSTANLARI

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin "Başka Bir Tarım Mümkün" vizyonu ve doğayla uyumlu kent anlayışı çerçevesinde iyi, temiz ve adil gıdaya erişimi kolaylaştırmak amacıyla Mahalle Bostanları projesi İzmir Planlama Ajansı ve Acil Çözüm Ekibi'nin işbirliği ile hayata geçirilmiştir. 2022 yılında Kadifekale'de başlayan bu süreç daha sonrasında çeşitli ilçe ve bölgeleri kapsayacak şekilde genişletilmeye devam etmektedir. Bu proje ile gıda üretiminin yanı sıra, bölge halkının sosyalleşmesi, özellikle kadın ve çocukların güvenli alanlarda üretim yaparken toplumsal farkındalığın artırılması da hedeflenmektedir.

Mahalle bostanları, Anadolu kentlerinin ve dünyanın diğer kentlerinin kadim kültürel mirasıdır. Mahalle ölçeğinde gıda üretimi amacıyla ortak alanlar yaratır.

Mahalle bostanları, çoğunlukla dezavantajlı mahallelerde ortaya çıkan sosyal dışlanma ve yoksulluğun etkilerini azaltmak için oluşturulur. Burada yetiştirilen ürünler, vatandaşlara hem gıda hem de gelir sağlamayı amaçlar.

Mahalleler ve farklı sosyal gruplar arasında eşitliği desteklemek için, topluluk temelli uygulamalarla gıda üretimi için ortak kentsel alanların kullanımını teşvik ediyoruz.

Alışageldik haliyle kırsalda üretilen tarımsal ürün taşıma ile şehirlere getirilmesi ve tüketilmesi şeklinde ilerleyen gıda tüketimi süreci, mahalle bostanları aracılığıyla tüketildiği noktada üretilmekte, böylelikle daha az iş gücü ve maliyetle ve neredeyse hiç karbon ayak izi bırakmayarak gıda tüketici ile buluşabilmektedir. Mahalle bostanları, özellikle dezavantajlı grupların yoğun bulunduğu mahallelerde meydana gelen sosyal dışlanma ve yoksulluğun etkilerini hafifletmek amacıyla oluşturulan müşterek alanlardır. Buna ek olarak sınırlı miktarlarda da olsa kentsel yeşil alan miktarını artırarak ısı adası etkisini azaltan oluşumlardır. Daha da önemlisi şehir hayatının bir sonucu olarak doğadan kopuk yaşayan nesiller için gıdanın üretildiği ve doğanın döngülerinin bizzat gözlemlendiği bir kent donatısı işlevi görmektedirler.

Temel bir insan hakkı olan sağlıklı gıdaya erişim, “kent hakkı”, “sağlıklı şehirler”, “yeşil altyapı stratejileri” ve “gıda egemenliği” kavramlarıyla da doğrudan ilişkilidir. Mahalle bostanları özelinde ele alınan topluluk tabanlı kentsel tarım uygulamaları, kentsel ekoloji, gıda egemenliği, yerel sürdürülebilir kalkınma ve kent yoksulluğunun önlenmesi gibi konulara odaklanarak İzmir’deki kentsel yeşil alan miktarını artırmayı hedeflemektedir. Bu amaçlar doğrultusunda İzmir’de inşa edilen mahalle bostanları, Başka Bir Tarım Mümkün vizyonu ve doğayla uyum içinde olan döngüsel bir şehir anlayışıyla, iyi, temiz ve adil gıdaya erişimi kolaylaştırmak amacıyla kurulmaktadır.

İzmir Büyükşehir Belediyesi, kurduğu mahalle bostanları aracılığıyla tarımsal üretim faaliyetlerini kentsel yaşamla birleştirmektedir. Bostanlarda ürettikleri ürünlerini alan mahalle sakinleri, kaybolmaya yüz tutmuş yerli tohumlardan sağlıklı ürünler yetiştirerek gıda ihtiyaçlarını karşılamaktadır. İzmir’deki topluluk tabanlı kentsel tarım uygulamaları, Mayıs 2022’te ilk fidan dikim uygulamaları gerçekleşen Kadifekale Mahalle Bostanı ardından, Yaşayan Parklar projesi kapsamında Fırat ve Meriç Yaşayan Parkları’nda kurulan mahalle bostanlarıyla devam etmektedir.

YÖNTEM

Mahalle Bostanı projesinin ilk aşamasında, Mayıs 2022'de Acil Çözüm Ekibi tarafından parsel kullanıcılarının belirlenmesi için saha araştırması yapılmış ve asil-yedek listeler oluşturulmuştur. Sonraki dönemler için bostan başvuruları ise MERCEK: Kadifekale Projesi ekibi tarafından kabul edilmekte ve değerlendirilmektedir. Bostan kullanıcılarının belirlenmesine yönelik içeriğin puanlama kriterleri, soruları ve uygulama süreci MERCEK ekibi ile birlikte Acil Çözüm Ekibi

ve Sosyal Projeler Daire Başkanlığı tarafından belirlenmiş ve bu uygulama sonraki aşamalarda da devam etmiştir. Parsel yararlanıcılarının sosyo-ekonomik durumu gözetilerek belirlendiği iki aşamalı süreç temel yöntem olarak kabul edilmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi Gençlik ve Sosyal Projeler Müdürlüğü'nün MERCEK: Kadifekale Projesi koordinasyonunda Mayıs 2022'te Kadifekale'de kurulan ilk mahalle bostanında fidan dikim etkinlikleri gerçekleştirilmiştir.

BAŞVURU SÜRECİ

Başvuru sürecinin ilk aşamasında Mahalle bostanına başvuran tüm vatandaşların bilgileri toplanmakta; detaylı ve adil bir değerlendirmenin ön hazırlığı gerçekleştirilmektedir. Yaş, hanehalkı büyüklüğü, ekonomik durum gibi puanlama kriterleri bulunmaktadır (Tablo 1).

Yaş	Puan	Hane kişi sayısı	Puan	Ekonomik durum	Puan
18-30	30+	6+	15	Asgari ücret ve üzeri	5
31-40	20	4-6	10	Asgari ücret ve altı	10
40+	5	0-4	5	Düzensiz gelir	5

Tablo 1. Puanlama kriterleri

BİREYSEL GÖRÜŞMELER VE LİSTELERİN OLUŞMASI

İkinci Görüşme Soruları
1. Mahalle bostanı kullanıcılarından akrabanız olan var mı?
2. Bostanda parsel kullanıcısı olmayı neden istiyorsunuz?
3. Kış döneminde düzenli olarak bostana gelebilecek misiniz?
4. Haftada iki gün mutlaka bostana gelinmesi gerekiyor. İki hafta bostana gelmeyen kişilerin hakları iptal oluyor. Bu konuda bilginiz var mı?
5. Yaz döneminde memleketinize gidiyor musunuz? Evet ise gittiğinizde bostanınızı emanet edebileceğiniz biri var mı?

Tablo 2. İkinci Görüşme İçeriği

Yukarıdaki sorular ışığında, ilk aşamada barajın üzerinde puan alan kullanıcı adayları ikinci görüşmeye çağrılmakta, ikinci aşamada ise katılım ve bağlılık durumları değerlendirilmektedir. Bu görüşmelerin ardından asil ve yedek kullanıcı listeleri oluşturulmaktadır.

GÖREV VE SORUMLULUKLAR

Acil Çözüm Ekibi ve İZPA Sorumlulukları

Yeni Bostan Alanlarının Belirlenmesi:

- Şehir planlama ve kentsel dönüşüm çalışmaları çerçevesinde, bostanlar için uygun alanların belirlenmesine katkı sağlar.
- Şehir genelindeki mevcut yeşil alanlar üzerinde değerlendirmeler yapar ve bostan projelerine uygun olan alanları belirler.

Birimler Arası Koordinasyonun Sağlanması:

- İzmir'deki çeşitli kurumlar, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyonu sağlar.
- Bostan projeleri için ilgili taraflar arasında işbirliğini teşvik eder ve koordinasyonu destekler.

Bostan Katılımcılarının Belirlenmesi ve Toplumsal Katılımın Sağlanması:

- Bostan projelerine katılımı teşvik etmek için yerel halkı bilgilendirir ve farkındalık oluşturur.
- Katılımcıların görüşlerini alır ve bostan projelerinin geliştirilmesinde toplumsal katılımı sağlar.

İzmir Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Dairesi Başkanlığı:

- Bostan alanının bakımı ve tamirâtı: Bostan alanının düzenli olarak sulanması, toprak bakımı, yabancı otların kontrol altında tutulması gibi işlemleri gerçekleştirir.
- Temizlik ve düzenin sağlanması: Alanın temizliğini sağlar.
- Sulama sistemlerinin işlerliğinin kontrolü: Sulama sistemlerini düzenli olarak kontrol eder ve gerektiğinde onarım yapar.
- Teknik malzemeler: Bostanda kullanılacak araç-gereçlerin, damlama sisteminin teminini sağlar.
- Yeşil alanların bakımı: Yeşil alanların düzenli biçimde kesilmesi, budanması ve çim bakımını gerçekleştirir.
- Peyzaj düzenlemeleri: Alanın estetik görünümünü sağlamak için peyzaj düzenlemeleri yapar ve bitki seçimi konusunda önerilerde bulunur.

İzmir Büyükşehir Belediyesi Fen İşleri Dairesi Başkanlığı:

Bostan Alanındaki Parsellerin Düzenlenmesi:

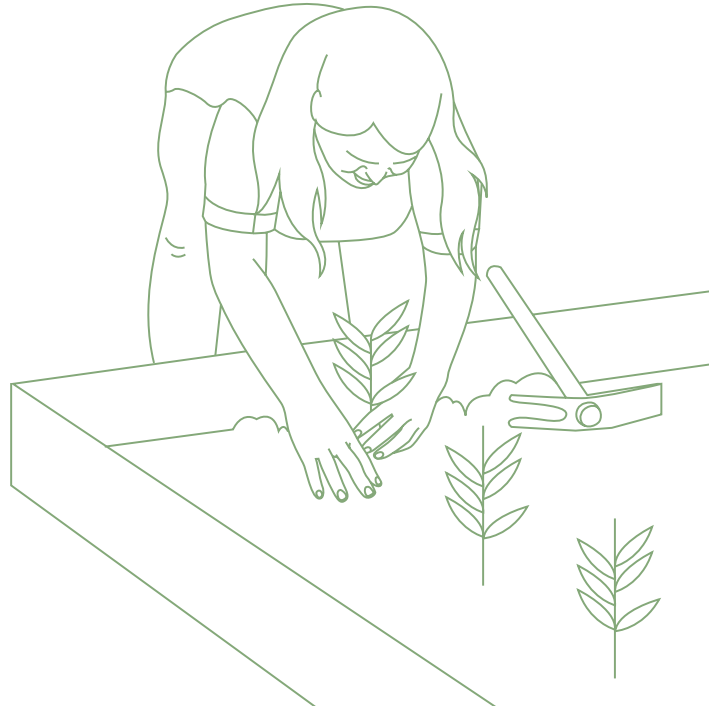
- Bostan projelerinin gerçekleştirileceği alanlarda parselasyon çalışmalarını yürütür.
- Parsel sınırlarını belirler ve alanları kullanıma hazır hale getirir.
- Bostan alanlarının verimliliğini artırmak için uygun büyüklükte ve şekilde parseller oluşturur.

Bostan İçi Ara Yollar:

- Bostan içinde ulaşımı sağlayacak ara yolların planlamasını yapar ve uygular.
- Yolların stabilitesini ve dayanıklılığını artırmak için düzenli bakım ve onarımlarını gerçekleştirir.
- Sulama, bakım ve hasat gibi faaliyetler için bostan içinde kolay ulaşım sağlayacak yolların oluşturulmasını sağlar.

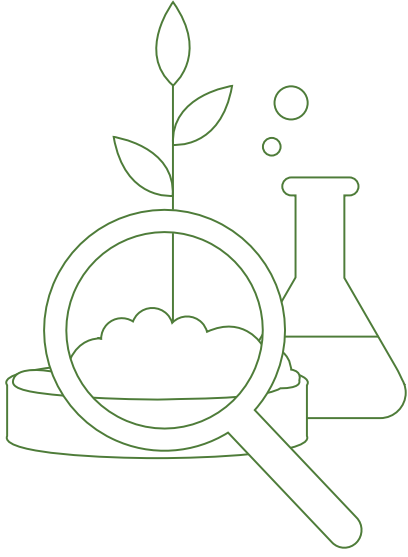
Bostan Çevresinin Tel ile Çevrilmesi:

- Bostan alanlarının güvenliğini ve korunmasını sağlamak için çevre tel örgüsü kurulumunu gerçekleştirir.
- Tel örgüsü ile çevrili alanların bakımını yapar ve gerekli onarımları gerçekleştirir.
- Böcek ve hayvanların bostanlara zarar vermesini önlemek için çevre tel örgüsünün düzenli olarak kontrol edilmesini sağlar.

Kadifekale Mahalle Bostanı Çekilişi

İzmir Büyükşehir Belediyesi Tarımsal Hizmetler Dairesi Başkanlığı:

Bostan içine dikimi yapılan ürünlerin kontrolü:

- Gübreleme ve zararlılarla mücadele edilmesi gibi tarımsal bakım işlemlerini gerçekleştirir.
- Toprak analizleri ve gübreleme: Toprak analizleri yaparak toprağın besin değerini tespit eder ve uygun gübreleme yöntemlerini belirler.
- Fide temini: Dikimi yapılacak ve yedek olarak bulunacak fidelerin teminini gerçekleştirir.
- Bitki hastalıkları ve haşerelerle mücadele: Olası hastalıklara ve haşerelere karşı koruma yöntemlerini belirler ve kullanıcıları bilgilendirir. Bitkilerde görülen hastalıklar ve zararlılarla doğal yöntemler ve organik malzemelerle müdahale eder.
- Dikim: Dikim günü bostan alanında bulunur ve ilgili kooperatiflerle beraber koordinasyon sağlar.
- Ekim Nöbeti: Haşerelerle mücadele ve toprağın verimliliğinin sürdürülebilmesi için dikimi yapılacak sebze fidelerini belirler, işlem takvimini yönetir.
- Tarımsal eğitimler: Bostan kullanıcılarına tarımsal eğitimler verir, toprak işleme, dikim, sulama, gübreleme gibi konularda bilgilendirme yapar.

İzmir Büyükşehir Belediyesi Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığı:

Katılım:

- Bostanlarda yararlanıcı olacakların, puanlama sistemine başvuru sürecini işletir ve belirler, asil ve yedek listeleri oluşturur. Gerekirse başvuru sahipleri arasında kura gerçekleştirir ve bostan sözleşmelerini oluşturur.
- Sürdürülebilirlik: Bostan kullanıcılarının katılımını sürekli kılar, mücbir sebepler dışında bostana gelmeyen kullanıcılarla iletişim kurar ve gerektiğinde yedek listedeki kişileri bostan kullanıcıları olarak projeye dahil eder.
- Yurttaş iletişimi: Bostan kullanıcıları ve bölge sakinleri ile iletişim kurar, dönütleri alır ve ihtiyaçları tespit eder.
- Katılım ve bilinirlik: Mahalle Bostanı projesini İzmir'e tanıtır, farkındalık oluşturur ve katılımı teşvik eder.
- Eğitim programları: Bostan kullanıcılarına yönelik tarım eğitimlerinin katılımcılarını, eğitim gün ve saatini belirler, aynı zamanda bölgenin ihtiyacı doğrultusunda atölyeler, seminerler ve geziler organize eder.
- Proje yönetimi: Projenin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi süreçlerini yönetir.
- Raporlama ve değerlendirme: Proje ile ilgili verileri toplar, raporlar oluşturur ve proje etkinliğini değerlendirir.

Kullanıcı Sorumlulukları

- Parsele ilişkin bakım işlerini yürütür, düzenli olarak ziyaret eder.
- Parsel toprağına ziraat mühendisleri onaylı olmadıkça hiçbir şekilde sentetik gübre, zirai ilaç vb. kullanmaz.
- Parseller arası sınır ihlali yaşanmamasına dikkat eder.
- Yetişen ürünlerin zayi olmasına izin vermez, zamanında toplar.
- Öngörülemeyen ve amacı dışında kullanıma ilişkin bir bulgu oluştuğunda İzmir Büyükşehir Belediyesi yetkililerine hızlıca haber verir.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi ile yapılan taahhütname süresince parsel sorumluluğı kullanıcıya aittir. Parsele ilişkin bakım işlerini yürütür, düzenli olarak ziyaret eder.

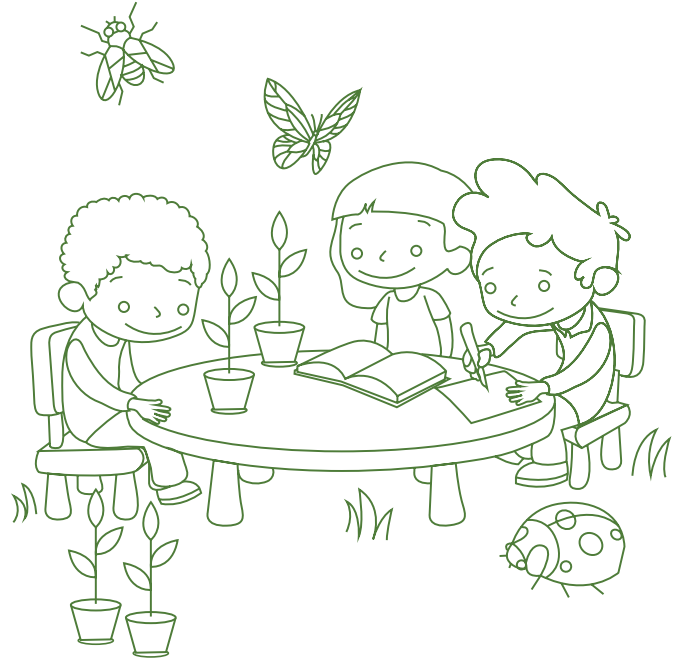
- Geleneksel bostan fikrine uygun olarak sadece gıda amacıyla ekim yapar. Parsel toprağına ziraat mühendisleri onaylı olmadıkça hiçbir şekilde sentetik gübre, zirai ilaç vb. kullanamaz.
- Teknik personel gözetiminde doğal kompost, bitkisel veya hayvansal organik gübre kullanılabilir.
- Parseller arası sınır ihlali yaşanmamasına dikkat eder.
- Yetişen ürünlerin zayi olmasına izin vermez, zamanında toplar.
- Mahalle Bostanı alanı içerisine motorlu araç, bisiklet vb. araçlarla giremez; ateş ya da mangal yakamaz, evcil hayvan sokamaz.
- Öngörülemeyen ve amacı dışında kullanıma ilişkin bir bulgu oluştuğunda İzmir Büyük şehir Belediyesi yetkililerine haber verir.

Mahalle Bostanlarında Gerçekleşen Etkinlikler

Mahalle bostanları sadece bir tarım arazisi olmaktan ziyade aynı zamanda toplumun bilinçlenmesi, sosyalleşmesi ve gelişmelerine olanak tanıyan bölgelerdir. Bu kapsamda çeşitli mahalle bostanlarında, çocukların katılımıyla çeşitli etkinlikler yapılmış, etkinlikler yapılırken çocukların tarım ve doğa hakkında bilgilendirilmeleri hedeflenmiştir. Bu etkinliklerden bazıları şunlardır:

“Böcek Otelı” etkinliği, çocukların bitki ve hayvanların yaşam şartlarını anlamalarını ve insan yaşamı için önemini kavramalarını sağlamaktadır. Etkinlik sırasında çocuklar bir masanın etrafına oturtulduktan sonra bostanda ve çevrede yaşayan böcekler hakkında konuşulmaktadır. Öncelikle “Böcekler olmasaydı yaşam nasıl olurdu?” sorusuyla çocuklardan fikirlerini paylaşmaları istenir. Ardından, Koksı ve Böcek Arkadaşları kitabı okunur ve böceklerin çıkardıkları sesler tahmin edilir. Kitap üzerine sohbet edilir ve fikirlerinin değişip değişmediği sorulur. Daha sonrasında böcek oteli yapmak için çevreden yapraklar, taşlar vb. nesnelere toplanır. Toplanan malzemelerle çocukların istediği şekilde süslenen Böcek Otelı, bostanda belirlenen bir yere yerleştirilir. Etkinlik sonunda, böcekler hakkındaki fikirlerin değişip değişmediği ve böcekler için otel yapmanın nasıl hissettirdiği konusunda çocuklarla konuşulmaktadır.

Bu etkinlik, çocukların doğayı ve yaşamı anlamalarına ve bunu yaparken yaratıcılıklarının gelişmesini de hedeflemektedir. Bir diğer etkinlik olan “Bostan Pankartı” etkinliği, çocukların kendilerini yaratıcı yollarla ifade etmelerini ve grupla birlikte özgün özelliklere sahip ürünler oluşturmalarını sağlar. Etkinlikte, çocuklar bir çember oluşturarak yere otururlar ve pankartın yapılacağı bez serilir. Bir slogan seçilerek çocuklarla birlikte pankarta yazı yazılır ve süsleme yapılır. Oluşturulan pankart, bostanda çocukların seçtiği bir yere asılır. Etkinlik sırasında çocuklarla pankartı yaparken hissettikleri, tercih ettikleri renkler, pankartın hikâyesi ve harflerin büyüklükleri gibi konular üzerinde konuşulmaktadır. Bu etkinlik, çocukların yaratıcılığını ve işbirliği becerilerini geliştirirken duygularını ifade etmelerine olanak sağlamaktadır.

İzmir'in Mahalle Bostanları

Meriç Yaşayan Parkı Mahalle Bostanı

Kadifekale Yaşayan Parkı Mahalle Bostanı

Limontepe Mahalle Bostanı (Planlanıyor)

Fırat Yaşayan Parkı Mahalle Bostanı

Buca Mustafa Kemal Mahallesi Mahalle Bostanı

DEĞERLENDİRME

Mahalle bostanları, İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından yaygınlaştırılan kapsamlı bir toplumsal çözüm projesidir. Proje amaçlarını gelir adaletsizliğinin yıkıcı etkilerine çözüm bulmak, tonlarca gıda nakliyatının (karbon salımı ve maliyet açısından) azaltılması, nakliye sırasında gerçekleşebilen gıda israfından kurtulmak, kentleşme sonrası kaybolan tarım kültürünün merkezlerde yeniden yeşermesini sağlamak ve betona boğulmuş şehirlerde yeni yeşil alanlar açarak ve bitkiyle, toprakla uğraşan insanları destekleyerek toplum rehabilitasyonuna katkı sağlamak olarak sıralayabiliriz.

Bu amaçlar doğrultusunda sayıları birer birer artan mahalle bostanları şehre iyi gelecek ve kentsel ısı adası etkisinin belirli koordinatlarda da olsa azaltıldığı görülebilecektir. Yararlanıcıların bir dizi pozitif ayrımcılık ilkesi gereğince belirlendiği projede puantaj ve eşitlik bozulmadığı takdirde de şeffaf kura çekimi yöntemleri kullanılmaktadır. İktisadi demokrasinin ve sosyal belediyeciliğin en somut örneklerinden mahalle bostanlarından daha çok ihtiyaç sahibi vatandaş yararlandıkça projenin etki alanı ve dolayısıyla da toplumsal benimseyiş artacaktır.

**MAHALLE
BOSTANLARI**